

Piotr Cybulski

I SUM Turystyka Historyczna i Dziedzictwo Kulturowe
Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie

JAKOŚĆ ZAGOSPODAROWANIA TURYSTYCZNEGO W WYBRANYCH OBIEKTACH ZABYTKOWYCH W WOJEWÓDZTWIE MAŁOPOLSKIM

Wstęp

Pandemia Covid-19 niewątpliwie pokrzyżowała plany wyjazdowe wielu Polaków. Jednakże sprawiła, że mieli oni możliwość przenieść swój punkt zainteresowania z miejsc leżących poza granicami kraju, na te będące w ich własnym sąsiedztwie. W związku z tym rodzą się pytania: czy miejsca atrakcyjnie turystycznie w Polsce są gotowe przyjąć bardzo często wzmożony ruch turystyczny oraz czy sami Polacy są zainteresowani poznaniem własnej ojczyzny. Celem artykułu jest uzyskanie odpowiedzi na pytania: które obiekty architektury obronnej w województwie małopolskim były odwiedzane najchętniej; jak wygląda zagospodarowanie turystyczne wokół wskazanych obiektów w oczach ankietowanych; z jakiego środka transportu korzystają ankietowani udając się do tychże obiektów i na co zwracają uwagę podczas pobytu; czy płeć, wykształcenie i stan cywilny mają znaczenie w wyborze celu podróży. Aby odpowiedzieć na interesujące autora pytania przygotowano ankietę, o której wypełnienie poproszono grupę 100 osób. Pierwsze pytanie dotyczyło obiektów, które ankietowani odwiedzili w ciągu ostatnich 12 miesięcy (z listy zaproponowanych). Pozostałe pytania poświęcono ocenie bazy noclegowej i gastronomicznej w otoczeniu wskazanego obiektu, z której ankietowani korzystali podczas odwiedzin. Zapytano również o rodzaj transportu, jakim się przemieszczali, a także o opinię na temat parkingu, toalety, małej infrastruktury oraz ogólnych wrażeń (pozytywnych i negatywnych) z odwiedzin w danym miejscu.

1. Wybrane obiekty zabytkowe w województwie małopolskim¹

Poddane analizie obiekty to zabytki architektury obronnej, znajdujące się na terenie województwa małopolskiego. Zachowały się one w różnym stanie do

¹ *Małopolska. Zamki wiecznie żywe*, Małopolski System Informacji Turystycznej, Kraków 2020.

naszych czasów. Część z nich jest już ruiną, ale są i zachowane w całości lub częściowo, od czasów swojej świetności albo odbudowane. Wśród zachowanych obiektów wybrano do badania: Zamek Królewski na Wawelu, Zamek w Pieskowej Skale, Zamek w Korzkwi, Zamek w Oświęcimiu, Zamek w Zatorze, Dwór Obronny w Wysokiej, Zamek w Suchej Beskidzkiej, Kasztel w Szymbarku, Zamek w Niedzicy, Zamek Tropsztyn w Wytrzysszycze, Zamek w Nowym Wiśniczu, Dwór Obronny w Wieruszycach, Dwór Obronny w Jeżowie, Zamek w Dębnie i Zamek w Niepołomicach. Obiekty pozostałe w ruinie, najczęściej częściowo rekonstruowane i zabezpieczone, to zamki w: Bydlinie, Rabsztynie, Ojcowie, Tenczyn w Rudnie, Lipowiec w Babicach, Lanckoronie, Nowym Sączu, Muszynie, Rytrze, Czorszynie, Czchowie, Dobczycach, Zamek Żupny w Wieliczce i Melsztynie.

Poniżej przedstawiono pokrótce wskazane w badaniu obiekty architektury militarnej w województwie małopolskim:

- Zamek Królewski na Wawelu to jedna z najświetniejszych siedzib władców w Europie. Założenie powstało za czasów plemienia Wiślan i było sukcesywnie rozbudowywane przez dalsze wieki. Obecny wygląd zamek zawdzięcza przebudowie, której w XVI w. dokonali, na zlecenia króla Zygmunta Starego, włoscy artyści. Do początku XVII w. był on siedzibą królów polskich. W czasie zaborów służył jako koszary dla żołnierzy austriackich. W XX w. powrócił do dawnej świetności dzięki licznym pracom remontowym. Obecnie w Zamku mieści się muzeum, a na wzgórzu zamkowym można zobaczyć również archikatedrę z panteonem królów Polski i wielkich Polaków²;
- ruiny zamku w Bydlinie leżą na Szlaku Orlich Gniazd. W XVI w. został przekształcony w kościół, jednak popadł w ruinę już w połowie XVII w., w czasie potopu szwedzkiego. Obecnie to pozostałości murów dawnej świątyni;
- ruiny zamku w Rabsztynie leżą na Szlaku Orlich Gniazd. Ulokowana na wapiennej skale warownia powstała w XIII w., jednak jego świetność przypada na wieki XV i XVI. Założenie składa się z zamku górnego, średniego i pałacu. Zniszczony w czasie potopu szwedzkiego, popadł w ruinę w XIX w. Obecnie są to zagospodarowane ruiny, udostępnione do zwiedzania³;
- Zamek w Pieskowej Skale leży na Szlaku Orlich Gniazd i pełnił funkcję ochronną dla szlaku handlowego, biegnącego doliną Prądnika. Renesansowy wygląd twierdzy nadał ród Szafrąców po przebudowie w XVI w. Dzisiaj jest oddziałem Zamku Królewskiego na Wawelu. Zwiedzając zamek można zobaczyć m.in. umocnienia bastionowe, ogrody oraz renesansowe krużganki⁴;

² *Wawel. Kraków*, <https://wawel.krakow.pl/historia> [dostęp: 15.09.2021].

³ *Orle Gniazda*, <https://orlegniazda.pl/poi/7992> [dostęp: 15.09.2021].

⁴ *Pieskowa Skala*, <https://pieskowaskala.eu/zamek-2/historia/> [dostęp: 15.09.2021].

- ruiny Zamku w Ojcowie znajdują się na Szlaku Orlich Gniazd. Warownię zbudowano w XIV w. dla ochrony szlaku handlowego. W latach swej świetności składała się z bramy wjazdowej, donżonu, budynku mieszkalnego, murów obronnych, budynków gospodarczych oraz studni. Zamek został zniszczony w czasie potopu szwedzkiego, a dzisiaj można zwiedzać bramę oraz donżon⁵;
- Zamek w Korzkwi powstał w XIV w. i znajduje się na Szlaku Orlich Gniazd. Ze względu na położenie poza głównymi szlakami przetrwał do XIX w., gdy został opuszczony i popadł w ruinę. Obecnie składa się z wysokiej baszty (bramy), dawnego budynku bramnego oraz zabudowań zamkowych. Część założenia można zwiedzać, w pozostałej części mieści się hotel;
- Zamek Tenczyn w Rudnie powstał w XIV w. jako siedziba rodu Toporczyków (Tęczyńskich). XVI-wieczna przebudowa przyczyniła się do wzmocnienia zamku, ale już w połowie XVII w. Szwedzi spalili go. Zamieszkiwany do XVIII w., popadł następnie w ruinę. Obecnie, po remoncie, można zwiedzać m.in. część murów, pozostałości pałacu oraz barbakan⁶;
- Zamek Lipowiec w Babicach to XII-wieczne założenie obronne, wybudowane przez biskupa krakowskiego Jana Muskate. Poza funkcją granicznej twierdzy, służył biskupom krakowskim jako więzienie dla kanoników. Zamek odbudowano po potopie szwedzkim, ale po pożarze na początku XIX w. popadł w ruinę. Obecnie można zwiedzać dwa piętra zamku, część piwnic oraz wieżę z tarasem widokowym⁷;
- Zamek w Oświęcimiu był siedzibą nie tylko lokalnej administracji, ale również władców księstwa oświęcimskiego, które funkcjonowało w XIV i XV w. Po kilku pożarach i przebudowach, do dnia dzisiejszego zachowały się budynki mieszkalny, wieża i resztki murów obronnych. Odnowiony w ostatnich latach pełni funkcje reprezentacyjne miasta oraz muzealne. Wieża służy jako punkt widokowy⁸;
- Zamek w Zatorze w XV w. był siedzibą książąt zatorskich, by później stać się domem dla lokalnych właścicieli ziemskich. W wieku XX był w rękach państwa lecz na początku XXI w. przeszedł w prywatne ręce. Obecnie remontowany nie jest udostępniony do zwiedzania⁹;
- ruiny Zamku w Lanckoronie znajdują się na szczycie Góry Lanckorońskiej. Jako nadgraniczna warownia powstała za czasów Kazimierza Wielkiego, na-

⁵ *Ojcowski Park Narodowy*, http://www.ojcowskiparknarodowy.pl/main/zamek_w_ojcowie.html [dostęp: 15.09.2021].

⁶ *Orle Gniazda*, <https://www.orlegniazda.pl/poi/13295> [dostęp: 15.09.2021].

⁷ *Muzeum Nadwiślański Park Etnograficzny*, <https://mnpe.pl/o-muzeum/zamek/> [dostęp: 15.09.2021].

⁸ *Muzeum-Zamek*, <https://muzeum-zamek.pl/> [dostęp: 15.09.2021].

⁹ *Visitmalopolska*, <https://visitmalopolska.pl/pl/obiekt/-/poi/zamek-zator> [dostęp: 15.09.2021].

stępnie rezydowali na niej starostowie lanckorońscy. W czasie konfederacji barskiej, rozbudowano umocnienia połowe wokół zamku, który stał się główną twierdzą konfederatów. Obecnie można zwiedzać zabezpieczone pozostałości warowni¹⁰;

- dwór obronny w Wysokiej powstał w XVII w. i był zamieszkały do połowy XIX w. Po remoncie na początku XX w. spłonął w 1939 r. Piętrowy budynek, kryty czterospadowym dachem został poddany renowacji pod koniec XX w. Obecnie znajduje się w prywatnych rękach i nie jest udostępniony do zwiedzania;
- Zamek w Suchej Beskidzkiej był magnacką rezydencją, określaną mianem „Małego Wawelu”. Pierwszy obronny dwór powstał w XVI w. za sprawą Kaspra Castiglione Suskiego. W kolejnych latach ród Komorowskich wybudował na jego miejscu renesansowy zamek. Obecnie na założenie składają się dwa skrzydła zamku z renesansowymi krużgankami, dziedziniec, dwie wieże i park z oranżerią. Do zwiedzania udostępniono część pomieszczeń, w których urządzono Muzeum Miejskie oraz wystawy poświęcone Emilowi Zegadłowiczowi. Pozostałą część budowli zajmuje Wyższa Szkoła Turystyki i Ekologii¹¹;
- kasztel w Szymbarku to renesansowy dwór obronny nad Ropą. Składa się z głównego korpusu budynku, wieńczonego attyką oraz czterech, przypominających wieżyczki alkierzy. Budowla powstała w I połowie XVI w. i była kilkakrotnie niszczone podczas największych wojen, jakie przez terytorium Polski się przetoczyły. Od 2013 r., wyremontowany obiekt można zwiedzać. Jest użytkowany również jako ośrodek konferencyjno-wystawienniczy;
- ruiny Zamku w Nowym Sączu to pozostałości dawnej warowni z czasów Kazimierza Wielkiego, będącej siedzibą lokalnej administracji. W czasie II wojny światowej został wysadzony w powietrze jako magazyn amunicji niemieckiej. Po wojnie wyremontowano jedynie część założenia z kawałkiem murów i Basztą Kowalską. Obiekt nie jest udostępniony do zwiedzania;
- ruiny Zamku w Muszynie górują nad miejscowością i doliną Muszynki. Obiekt pełnił funkcję obronną i mieszkalną dla biskupów krakowskich oraz zarządców tzw. państwa muszyńskiego w XIV i XV w. W XVI w. Węgrzy odbudowali strażnicę, która służyła do XVII w. Obecnie obiekt jest udostępniony do zwiedzania;

¹⁰ *Visitmalopolska*, <https://visitmalopolska.pl/pl/obiekt/-/poi/ruiny-zamku-krolewskiego-w-lanckoronie> [dostęp: 16.09.2021].

¹¹ *Zameksucha*, https://www.zameksucha.pl/renesansowy_zamek-105375-0-p105340.html [dostęp: 16.09.2021].

- ruiny Zamku w Rytrze leżą na wysokiej górze nad doliną Popradu. Warownie wybudowano w XIV w. jako strażnicę szlaku handlowego. Zniszczyły ją wojska Jerzego Rakoczego w XVII w. Obecnie jest udostępniona do zwiedzania;
- ruiny Zamku w Czorsztyńcu leżą na brzegu Jeziora Czorsztyńskiego (dawnie Dunajca). Dzisiaj są częścią Pienińskiego Parku Narodowego. Zamek powstał w XIV w. dla strzeżenia granicy z Węgry, lecz największą sławę przyniosło mu zdobycie go podczas powstania Kostki-Napierskiego w XVII w. Obecnie można go zwiedzać, m.in. Basztę Baranowskiego oraz część pomieszczeń wewnątrz murów¹²;
- Zamek Dunajec w Niedzicy to dawna nadgraniczna warownia węgierska. Powstała w XIV w. Była siedzibą węgierskich rodów i centrum życia północnego Spiszu. Obecnie zamek dolny przeznaczony jest na cele administracyjne i dla Stowarzyszenia Historyków Sztuki. Zwiedzać można natomiast zamek średni i wysoki, gdzie znajdują się m.in. katownia, kaplica, sale średnio-wieczne i dziewiętnastowieczne rodziny Salamonów. Na zamku górnym udostępniono taras widokowy¹³;
- ruiny Zamku w Czchowie położone są nad Dunajcem, na wysokim wzniesieniu. Założenie pochodzi z XIII w., a w XVII w. zostało opuszczone i szybko popadło w ruinę. W ostatnich latach odbudowana została brama wjazdowa i zabezpieczone mury. Udostępniony jest do zwiedzania, a na szczycie baszty urządzono taras widokowy;
- Zamek Tropsztyn w Wytrzyńcu to obiekt militarny, usytuowany tuż nad brzegiem Dunajca. Dawniej pełnił funkcję strażnicy na szlaku handlowym. Ze względu na małe wartości obronne został opuszczony i popadł w ruinę w XVII w. Z ruiny został podniesiony odbudową w XXI w. i jest udostępniony do zwiedzania w okresie wakacyjnym;
- Zamek w Nowym Wiśniczu to jedna z najlepiej zachowanych twierdz nowożytnych w Polsce. Powstał w XIV w., jednak obecny wygląd zawdzięcza rodowi Lubomirskich i XVII-wiecznej przebudowie w stylu renesansowym. Odrestaurowany zamek udostępniono dla zwiedzających wewnątrz oraz na bastionowych umocnieniach¹⁴;
- dwór obronny w Wieruszycach jest pozostałością po kompleksie obronnym z XV w. Od XVII w. służył jako spichlerz. W latach 80. XX w. dwór został przejęty przez prywatnego właściciela i wyremontowany. Nie jest udostępniony do zwiedzania;

¹² *Pieniny*, <http://www.pieniny.com/pl/io191/zamek-czorsztytn> [dostęp: 16.09.2021].

¹³ *Zamekniedzica*, <https://zamekniedzica.pl/> [dostęp: 16.09.2021].

¹⁴ *Zamekwiśnicz*, <http://zamekwiśnicz.pl/zamek-w-wisniczu/> [dostęp: 16.09.2021].

- ruiny Zamku w Dobczycach leżą na wzgórzu nad Jeziorem Dobczyckim. Powstał w XIII w., w XVI przebudowano go w stylu renesansowym. Za panowania Aleksandra Jagiellończyka na zamku mieściła się akademia dla synów królewskich. Od czasów potopu szwedzkiego zaczął popadać w ruinę. Obecnie jest dostępny do zwiedzania¹⁵;
- Zamek Żupny w Wieliczce powstał w XIII w. i służył jako siedziba żupnika krakowskiego. Mieści się w samym centrum Wieliczki i obecnie składa z Zamku Północnego (nieudostępnionego) oraz dziewiętnastowiecznego zamku środkowego, który jest możliwy do zwiedzania. Od 2013 r. znajduje się na liście Światowego Dziedzictwa Kultury UNESCO¹⁶;
- dwór obronny w Jeżowie powstał w XV w. W XVI w. nadano mu renesansowy wygląd. W ruinę zaczął popadać w XX w., jednak po remoncie na przełomie XX i XXI w. jest użytkowany przez Liceum Sztuk Plastycznych w Tarnowie. Nie jest stale udostępniony do zwiedzania;
- ruiny Zamku w Melsztynie górują wzgórzem nad Dunajcem. Zamek powstał w XIII w., a kres jego funkcjonalności przyniosła konfederacja barska i zniszczenie go przez wojska rosyjskie. Obecnie można go zwiedzać.
- Zamek w Dębnie to późnogotycka rezydencja rycerska z XV w. Ceglane mury, ujęte w cztery skrzydła, otaczają mały, wewnętrzny dziedziniec. Bardzo dobrze zachowany, jest udostępniony do zwiedzania;
- Zamek w Niepołomicach został wzniesiony za czasów króla Kazimierza Wielkiego i od tego czasu pełnił rezydencję władców w czasach polowań w Puszczy Niepołomickiej. Króla Zygmunt August nakazał jego przebudowę w stylu renesansowym, nadając czteroskrzydłowy wygląd z dziedzińcem arkadowym. Obecnie część zamku jest udostępniona do zwiedzania jako muzeum, natomiast w drugiej części mieści się hotel i centrum konferencyjne¹⁷.

Zdecydowana większość ze wskazanych miejsc to obiekty, bądź też pozostałości obiektów obronnych typu zamkowego. Pojawiły się jednakże pojedyncze przykłady miejsc, będących obronnym dworem – typu kasztel. Największe nagromadzenie tychże obiektów znajduje się na w północno-zachodniej części województwa oraz w dolinach rzecznych, np. dolinie Dunajca. Wśród 29 wybranych miejsc 15 zachowało się do czasów obecnych w stanie pełnej budowli (nie ruiny) lub były w ostatnich latach poddane znacznym pracom budowlanym oraz konserwatorskim. Pozostałe 14 zachowanych obiektów jest w formie trwałej ruiny, mniej bądź bardziej zabezpieczonej i udostępnionej do zwiedzania dla turystów.

¹⁵ *Zamek.dobczyce*, <http://zamek.dobczyce.pl/> [dostęp: 16.09.2021].

¹⁶ *Muzeum.wieliczka*, <https://muzeum.wieliczka.pl/zamek-historia> [dostęp: 16.09.2021].

¹⁷ *Muzeum.niepolomice*, <https://www.muzeum.niepolomice.pl/> [dostęp: 16.09.2021].

3. Analiza wyników badań ankietowych

Celem przeprowadzonego badania było uzyskanie odpowiedzi na pytania dotyczące zagospodarowania turystycznego, wskazanych obiektów – które obiekty architektury obronnej w województwie małopolskim były odwiedzone najchętniej; jak wygląda zagospodarowanie turystyczne wokół wskazanych obiektów w oczach ankietowanych; z jakiego środka transportu korzystają ankietowani udając się do tychże obiektów i na co zwracają uwagę podczas pobytu; czy płeć, wykształcenie i stan cywilny mają znaczenie w wyborze celu podróży. Badanie zostało przeprowadzone w okresie od maja do czerwca 2021 r. Posłużono się kwestionariuszem ankiety zawierającym 24 pytania (krótka odpowiedź, jednokrotny wybór, wielokrotny wybór). Kwestionariusz został udostępniony ankietowanym w Internecie. W ankiecie wzięło udział 100 osób – 57 kobiet i 43 mężczyzn.

Wśród przedstawionych założeń część była bardziej, część mniej popularna wśród ankietowanych, niemniej można uznać, że praktycznie każdy z tychże obiektów był zauważony lub odwiedzony przez uczestników badania. Poniżej przedstawiono wyniki przeprowadzonej ankiety.

Pośród ankietowanych 24% stanowiły osoby, które w ostatnich 12 miesiącach nie odwiedziły żadnego z podanych obiektów architektury obronnej w województwie małopolskim. Większość, bo 58% stanowiły kobiety, niebędące w związku małżeńskim, z wykształceniem średnim lub wyższym. Wśród mężczyzn tylko połowa z nich nie była w związku małżeńskim, za to większość posiadała wykształcenie wyższe. Natomiast pośród ankietowanych, którzy odwiedzili przynajmniej jeden obiekt architektury obronnej w województwie małopolskim, przeważały kobiety – 57%. Większość z nich, bo 65% posiadała wykształcenie wyższe. Również 65% z nich nie było w związku małżeńskim, a 16% posiadało dzieci w wieku szkolnym. Wśród mężczyzn 58% posiadało wykształcenie wyższe, 51% nie było w związku małżeńskim, a 18% posiadało dzieci w wieku szkolnym.

W ciągu ostatniego roku, pomimo pandemii Covid-19, ankietowani chętnie odwiedzali obiekty architektury obronnej w województwie małopolskim. Może o tym świadczyć, że 76% badanych była w przynajmniej jednym takim obiekcie, we wskazanym czasie. Aż 65% respondentów deklarowało odwiedzić więcej niż jednego obiektu. Wśród najpopularniejszych miejsc, znalazły się (tab. 1): Zamek Królewski na Wawelu, który odwiedziło 38% ankietowanych, Zamek w Ojcowie – było w nim 32% oraz Zamek w Pieskowej skale – 27%. Popularnymi obiektami okazały się również zamki w Niedzicy, Suchej Beskidzkiej, Rabsztynie, Lanckoronie oraz Czorszynie.

Tabela 1. Najchętniej odwiedzane obiekty architektury obronnej w województwie małopolskim w ciągu ostatnich 12 miesięcy

Lp.	Nazwa obiektu	% odwiedzających
1	Zamek Królewski na Wawelu	38
2	Zamek w Ojcowie	32
3	Zamek w Pieskowej Skale	27
4	Zamek w Niedzicy	24
5	Zamek w Suchej Beskidzkiej	23
6	Zamek w Rabsztynie	22
7	Zamek w Lanckoronie	18
8	Zamek w Czorsztynie	18

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Wśród powyższych najczęściej ocenianym miejscem był Zamek Królewski na Wawelu – prawie 1/4 ankietowanych. Często ocenie poddawano również zamki w Ojcowie, Rabsztynie, Suchej Beskidzkiej i Rytrze – każdy po 4,5% badanych. Większość respondentów (66%) stwierdziło, że do danego obiektu jest stosunkowo łatwo dojść. Pozostali odnajdują pewne trudności, jednak nie przeszkadzają one w odwiedzaniu miejsca. Co ciekawe, tylko nieco ponad 1% osób uznało dojście do obiektu za bardzo trudne.

Trochę inaczej wygląda zdanie na temat dojścia do obiektu dla osób z niepełnosprawnością. Prawie 1/3 ankietowanych uznała, że jest ono dobre dla osób z niepełnosprawnością, około 25%, że bardzo dobre, jednocześnie aż 25% stwierdziło, że dojście nie jest przystosowane lub źle jest przystosowane dla osób z niepełnosprawnością. Przystosowanie wnętrza obiektu do zwiedzania dla osób z niepełnosprawnością 1/3 respondentów ocenia jako niedostosowane, a tylko 16% za bardzo dobrze dostosowane. Najslabiej pod tym względem wypadł Zamek w Lanckoronie, prawdopodobnie ze względu na dosyć strome i nieuregulowane podejście.

Dużym plusem dla wskazanych obiektów jest posiadanie dostatecznej ilości małej infrastruktury wokół, na którą składają się m.in. ławki, kosze na śmieci, czy tablice informacyjne. 92% badanych miało styczność z taką infrastrukturą i ocenia ją jako wystarczającą dla danego obiektu. Mimo to, pojawiły się jednostkowe głosy, świadczące szczególnie o zbyt małej liczbie koszy na śmieci oraz przestarzałych tablicach informacyjnych.

Prawie 1/3 ankietowanych przyznała, że niepotrzebne są zmiany we wskazanych miejscach. Mimo to, respondenci zwracali uwagę, że niektóre obiekty są

zbyt krótko dostępne do zwiedzania lub wcale. Taki przypadek pojawił się w związku z Zamkiem Rabsztyn, gdzie zamknięcie wiązało się z jego renowacją. Wobec Zamku Królewskiego na Wawelu uznano, iż powinno się poprawić dostępność kas biletowych oraz źle przyjęto zmianę dotyczącą bezwzględnej płatności za wejście do katedry, gdy dawniej można było obejrzeć częściowo wnętrza bez kosztów. Natomiast na Zamku w Niepołomicach zwrócono uwagę na potrzebę nowych i solidnych stojaków dla rowerów.

Z toalet przy odwiedzanym obiekcie skorzystało 40% respondentów. Pośród nich ponad 70% oceniło toaletę dobrze lub bardzo dobrze, zwracając uwagę szczególnie na czystość. Niestety, pojawiły się i takie miejsca, które nie całkiem były zadbane, na co uwagę zwróciło 10% ankietowanych.

Baza noclegowa, ze względu na pandemię, pozostawała w dużej mierze zamknięta, co odzwierciedliło się w wyniku badania – 66% osób nie korzystało z noclegów podczas swojej podróży i odwiedzało obiekty w miejscu swojego zamieszkania. Osoby zamieszkujące Kraków stanowiły największą część osób, które odwiedziły obiekt, znajdujący się w miejscu ich zamieszkania, tj. Zamek Królewskie na Wawelu. Ankietowani, którzy mimo wszystko zdecydowali się na nocleg w danym miejscu, wybierali najczęściej kwaterę prywatną, agroturystykę i nocleg u znajomych. Na tenże wybór miały wpływ głównie odległość od obiektu (ale również miejsca zamieszkania), cena, a przede wszystkim widok na obiekt.

Ankietowani, odwiedzający obiekt w miejscu zamieszkania korzystali z komunikacji miejskiej oraz rowerów. Osoby wyjeżdżające do obiektów poza ich miejscem zamieszkania w większości zdecydowali się na samochód. Chętnie wybierano również autobus i rower. Rodzaje środków transportu, użytych przez respondentów zostały przedstawione w tabeli 2.

Tabela 2. Rodzaje środków transportu użytych przez respondentów

Lp.	Środek transportu	% odwiedzających, którzy podróżowali danym środkiem transportu
1	Samochód	60
2	Autobus	15
3	Rower	9
4	Pociąg	2
5	Inne	14

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Ponad 70% badanych ocenia bardzo dobrze wybrany przez siebie środek transportu. Nie znalazły się osoby niezadowolone. Na to, iż samochód był głównym źródłem docierania do wskazanych obiektów ankietowanych (tab. 2), wpły-

nęła w dużej mierze szybkość, mobilność i łatwość dotarcia do celu, ale również czas pandemii (bezpieczeństwo) oraz wygoda i komfort. Co więcej, ankietowani zwracali uwagę, że nie ma innej możliwości dotarcia do danego miejsca – przykładowo nie prowadzą tam linie komunikacji zbiorowej. Ankietowani podróżujący samochodem korzystali z parkingu przy obiekcie. Ponad połowa z nich ocenia dobrze miejsce, gdzie mogli zostawić swój pojazd. Odpowiednio po około 20% stwierdziło, że miejsce to jest bardzo dobre lub dostateczne. Pojawiły się jednak głosy źle oceniające miejsce parkingowe przy obiekcie. Mimo to ankietowani uznali, że przy odwiedzanych obiektach jest wystarczająco miejsc parkingowych i są one zlokalizowane w relatywnie niewielkiej odległości od samego obiektu.

Usługą, z której skorzystało prawie 57% badanych podczas wycieczek do obiektów architektury obronnej w województwie małopolskim, była usługa gastronomiczna. Zdecydowanie najwięcej tychże osób odwiedziło lokalne restauracje, bo około 48%. Szybkim sposobem na zaspokojenie głodu były restauracje typu *fast food*, z których skorzystało 27% badanych. Pozostali ankietowani korzystali z ofert kawiarni i miejscowych piekarni. Połowa respondentów uznała, że w odwiedzionym lokalu gastronomicznym została dobrze obsłużona i spożyła dobry posiłek, a około 44% było bardzo zadowolona z wybranego lokalu. Mimo to pojawiły się głosy niezadowolenia u 6% badanych. Ankietowani, przy wyborze lokalu gastronomicznego, zwracali największą uwagę na bliskość wobec obiektu docelowego, ale również klimat miejsca, ceny, ofertę oraz polecenia znajomych i chęć spróbowania lokalnych produktów.

Podsumowanie

Podsumowując, należy uznać, że ankietowani stosunkowo chętnie odwiedzali obiekty architektury obronnej w województwie małopolskim, w ciągu ostatnich 12 miesięcy, pomimo czasu pandemii. Co więcej, robili to świadomie, wybierając różne obiekty, nie tylko te najsłynniejsze czy największe. Wśród najczęstszych wyborów znalazły się Zamek Królewski na Wawelu, zamki w Ojcowie, Pieskowej Skale, Niedzicy, Suchej Beskidzkiej, Rabsztynie, Lanckoronie, Czorsztynie oraz Rytrze.

Odwiedzający byli zadowoleni z wizyt w obiektach architektury militarnej w województwie małopolskim. Na zadowolenie wpływały takie czynniki, jak: bliskość parkingu, łatwość podejścia, dostępność toalet, ścieżki czy elementy małej infrastruktury. Wszystko to było oceniane pozytywnie. Pojawiły się co prawda głosy negatywne, ale należały do zdecydowanej mniejszości. Warto zaznaczyć jednak, że spora część obiektów była zamknięta w interesującym autora czasie, przez co odwiedzający nie mogli w pełni ocenić miejsca i go zwiedzić.

Zainteresowanie danym obiektem nie ograniczało się tylko do jego elementów architektonicznych. Bardzo ważne dla odwiedzających były również historia miejsca oraz jego usytuowanie, a już szczególnie w kontekście widoków na okolicę. Znakomita większość odwiedzających wybierała jednodniowe wycieczki, bez noclegu. Jednakże ci, którzy pozostali w okolicy obiektu, bardzo chętnie korzystali z kwater prywatnych lub noclegów u znajomych. Pokazuje to dbanie o własne bezpieczeństwo i chociaż częściowe zabezpieczenie się od możliwości zarażenia się wirusem Covid-19.

Podobna dbałość objawiła się poprzez wybierany transport. Ankietowani najchętniej poruszali się samochodem osobowym. Poza zaletą bezpieczeństwa wskazywane były szybkość, wygoda i mobilność. Niewątpliwe zalety takiego pojazdu przydawały się szczególnie w miejscach, gdzie nie dociera lub jest nieregularna linia komunikacji zbiorowej, bo i takie się pojawiły. Warto by władze lokalne we własnym zakresie sprawdziły miejscową komunikację zbiorową i zastanowiły się czy można by ją ulepszyć, dając możliwość jednoczesnej promocji turystycznej, miejscom o walorach szczególnie historycznych. Zadawalające jest również, iż sporo osób zwiedza architekturę obronną w miejscu ich własnego zamieszkania, propagując turystykę w swojej małej ojczyźnie.

Na uwagę zasługuje także chęć skorzystania z lokalnej gastronomii. Mowa tu jednak tak o miejscowych restauracjach i kawiarniach, jak i tych typu *fast food*. Niemniej obiekty takie są stosunkowo łatwo dostępne w pobliżu budowli obronnych na interesującym obszarze. Wśród odwiedzających mężczyzn znaczny odsetek stanowią posiadający rodziny i dzieci w wieku szkolnym. Pozwala to mieć nadzieję, że z czasem sprawdzi się powiedzenie: „czym skorupka za młodu nasiąknie, tym na starość trąci”.

Bibliografia i netografia

Małopolska. Zamki wiecznie żywe, Małopolski System Informacji Turystycznej, Kraków 2020.

Muzeum Nadwiślański Park Etnograficzny, <https://mnpe.pl/o-muzeum/zamek/>.

Muzeum.niepołomice, <https://www.muzeum.niepolomice.pl/>.

Muzeum.wieliczka, <https://muzeum.wieliczka.pl/zamek-historia>.

Muzeum-Zamek, <https://muzeum-zamek.pl/>.

Ojcowski Park Narodowy, http://www.ojcowskiparknarodowy.pl/main/zamek_w_ojcowie.html.

Orle Gniazda, <https://www.orlegniazda.pl/poi/13295>.

Orle Gniazda, <https://orlegniazda.pl/poi/7992>.

Pieniny, <http://www.pieniny.com/pl/io191/zamek-czorsztyrn>.

Pieskowa Skala, <https://pieskowaskala.eu/zamek-2/historia/>.

Visitmalopolska, <https://visitmalopolska.pl/pl/obiekt/-/poi/zamek-zator>.

Visitmalopolska, <https://visitmalopolska.pl/pl/obiekt/-/poi/ruiny-zamku-krolewskiego-w-lanckoronie>.

Wawel.Kraków, <https://wawel.krakow.pl/>, dostęp: (15.09.2021)

Zamek.dobczyce, <http://zamek.dobczyce.pl/>.

ZamekNiedzica, <https://zamekniedzica.pl/>.

Zameksucha, https://www.zameksucha.pl/renesansowy_zamek-105375-0-p105340.html.

Zamekwisnicz, <http://zamekwisnicz.pl/zamek-w-wisniczu/>.

Streszczenie

Wśród wielu badań, dotyczących ruchu turystycznego, ustalenie jakości obiektów zabytkowych w oczach odwiedzających jest niezmiernie ważnym czynnikiem, ukazującym ich zainteresowanie wizytacją w tychże miejscach. Przeprowadzono badanie, którego celem głównym było ustalenie, które z zaproponowanych obiektów zabytkowych architektury obronnej województwa małopolskiego były najchętniej odwiedzane przez ankietowanych w dobie pandemii, a także co sądzą o infrastrukturze turystycznej obiektu. Wśród wielu obiektów zabytkowych w województwie małopolskim wybrano obiekty architektury militarnej zlokalizowane w następujących miejscowościach: Wawel w Krakowie, Pieskowa Skała, Korzkiew, Oświęcim, Zator, Wysoka, Sucha Beskidzka, Szymbark, Niedzica, Wytrzyścza, Nowy Wiśnicz, Wieruszyce, Jeżów, Dębno, Niepołomice, Bydlin, Rabsztyn, Ojców, Tenczyn w Rudnie, Babice, Lanckorona, Nowy Sącz, Muszyna, Rytro, Czorsztyn, Czchów, Dobczyce, Melsztyn i Wieliczka. Spośród ankietowanych 76% odwiedziło w ciągu ostatniego roku przynajmniej jeden obiekt z podanych. Największym zainteresowaniem cieszyły się takie obiekty jak: Zamek Królewski na Wawelu w Krakowie, Zamek w Ojcowie, Zamek w Pieskowej Skale oraz w Niedzicy. Jednakże najlepsze opinie miały obiekty usytuowane w Krakowie (Wawel), Ojcowie, Rabsztynie i Suchej Beskidzkiej. Odwiedzający zwracali przy tym szczególną uwagę na ułatwienia dla niepełnosprawnych, dostęp do parkingu i toalet oraz małą infrastrukturę, na którą składają się m.in. ławki i tablice informacyjne. Aby dostać się do wybranych miejsc, ankietowani używali głównie własnych samochodów osobowych, przy czym wybierano, także podróż pociągiem. Zatem można przyjąć, że pomimo czasu pandemii, miejsca z zabytkami historycznymi (architektury militarnej) w województwie małopolskim były chętnie wybierane celem podróży ankietowanych.

Słowa kluczowe: turystyka, zagospodarowanie turystyczne, zabytek, Małopolska, zamek

THE QUALITY OF TOURISM DEVELOPMENT IN SELECTED HISTORIC BUILDINGS IN THE MALOPOLSKA COUNTY

Summary

Among a lot of studies on tourism, determining the quality of historic buildings in the eyes of visitors is an extremely important factor showing their interest in these places. A study was carried out, the main purpose of which was to determine which of the proposed monuments of defense architecture of the Malopolska county were most often visited in the pandemic era, and what they think about the tourist infrastructure of the

facility. Among many historic buildings in Malopolska county the visitors chose places located in the following places: Wawel in Cracow, Pieskowa Skała, Korzkiew, Oświęcim, Zator, Wysoka, Sucha Beskidzka, Szymbark, Niedzica, Wytrzyszczka, Nowy Wiśnicz, Wieruszyce, Jeżów, Dębno, Niepołomice, Bydlin, Rabsztyn, Ojców, Tenczyn w Rudnie, Babice, Lanckorona, Nowy Sącz, Muszyna, Rytró, Czorsztyn, Czchów, Dobrzyce, Melosztyn i Wieliczka. Out of 76% of the respondents, during the year, visited at least one of the above-mentioned sites. Tourists were most interested in such places as The Royal Castle in Wawel, the castle in Ojców, the castle in Pieskowa Skała and the one in Niedzica. The best opinions, however, had places situated in Cracow (Wawel), Ojców, Rabsztyn and Sucha Beskidzka. The visitors paid special attention to the facilities for the disabled, parking places, toilets and small infrastructure including benches and information boards. To get to those places, tourists mainly used their own means of transport but they got there by trains as well. Therefore, it can be said that despite the pandemic, places with historical meaning (of military architecture) in the Malopolska county were willingly a chosen destination for the interviewees.

Keywords: tourist, tourist development, relic, Malopolska, castle